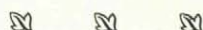

richtingen van ons lichaam kunnen ongestoord plaats hebben, al is het ook zeer koud, of warm. Door het vermogen der warmteregeling zijn de zoogenaamde warmbloedige dieren in staat zowel in poolstreken, als onder den Evenaar te leven. Trouwens er zijn ook lagere dieren, die warmer zijn dan hunne omgeving en zelfs insecten die, evenals warmbloedige dieren, een tamelijk vaste warmteregeling hebben. In een bijenkorf heerscht standvastig een temperatuur die niet veel verschilt van onze lichaamstemperatuur. Als het in de Zomer te warm wordt, dan wordt de lucht in den korf ververscht door het slaan met vleugels, waardoor het water van den honing verdamppt wordt, terwijl bij te groote koude snelle vleugelbewegingen door talrijke dieren worden uitgevoerd, waardoor weer voldoende warmte ontstaat. Men zegt dan dat de bijen „bruischen”. Buiten den korf kan een afzonderlijk individu zijn lichaamstemperatuur in de koude niet geheel op peil houden.

Alvorens met de beschrijving van deze actieve aanpassing, deze verovering van ruimer en ruimer omgeving door te gaan, zullen wij de onderlinge samenhangen tusschen de bewoners van eenzelfde milieu bespreken en wel bij de bewoners van het water.

(Wordt vervolgd).

Prof. Dr. H. J. JORDAN.

JAARVERSLAG 1930/1931 VAN HET „RINGSTATION WASSENAAR”.

Carduelis cannabina cannabina (L.) — Kneu.

Van alle vinkachtigen werd de kneu in het grootste aantal gevangen en wel met de in het voorseizoen gevangen 57 st. mee (die alle juv. waren) 410 st., waaronder 197 ♂♂, 208 ♀♀ en 5 juv., die niet herkend werden.

In het juvenile klee is het ♂ meestal te herkennen aan het warmere bruin van schouder- en vleugeldekveeren. Ook is spoedig in de streeping ter zijde van de borst een schulpvormige vlekking te zien, terwijl het eerste rood dezer „schulpen” reeds begin Augustus (7 Aug. als vroegst geziene datum) te voorschijn kan komen.

Kneuen werden in elke maand gezien, het meest in Augustus en September op den herfst- en in Maart en April op den voorjaarsrek, terwijl ook in de wintermaanden of enkele ex. of kleine groepjes overwinterend aanwezig waren.

Op 28 Sept. werden bij O.-N. wind (kracht 2—3, fijne regen) 14 groepen van 2—20 st. in N. O. richting koersend gezien, hetgeen tevens bij enkele groepen graspiepers, ringmusschen, veldleeuweriken, boomleeuweriken en spreeuwen te zien was. Aan dit verschijnsel, dat tijdens het internationaal waarnemen onder leiding van Dr. Drost op denzelfden datum op verschillende punten, het duidelijkst te Wassenaar, Borkum, St. Peter en Helgoland is waargenomen, wijden Drost en Bock ¹⁾ een afzonderlijke beschouwing, dat in een apart artikel nader zal worden besproken.

Op 29 en 30 Sept. en 1 Oct., maar vooral op 30 Sept. herhaalde zich dit verschijnsel duidelijk. 4 terugvangsten van eigen geringde vogels werden gedaan:

1. een juv. ♂, geringd op 27 Juni 1930, werd op 9 September '30 gevangen en weer losgelaten.

2. een juv. ♂, geringd op 8 Juli 1930, werd op 16 September '30 gevangen e.w.l.

Deze terugvangsten geven een indruk van den tijd, dat juvenile vogels op de geboorteplaats rondzwerven alvorens op trek te gaan.

3. een juv. ♂, geringd op 1 Augustus 1930, teruggevangen op 10 Juli 1931 als fraai uitgekleurd ♂ en weer losgelaten.

4. een ♂, geringd op 18 November 1929, teruggevangen op 10 Juli 1931 e.w. losgelaten.

No. 3 is een voorbeeld van een kneu, die weer naar zijn geboorteterrein terugkeert, terwijl eveneens waarschijnlijk is, dat No. 4 zijn broedgebied, dat hij eerst laat verliet weder heeft opgezocht.

1) cf. Drost und Bock, Vogelzug im Nordseegebiet, der Vogelzug, 2; 1931, 2, p. 80—82.

JAARVERSLAG 1930/1931 VAN HET „RINGSTATION WASSENAAR” 57

Verder zijn er nog 6 terugvangsten, waarvan 4 uit België: ¹⁾

5. een ♂, geringd op 21 September 1929, teruggevangen te den Haag en weer vrijgelaten op 27 Juli 1930, hetgeen wederom een in zijn broedgebied teruggekeerde vogel is.
6. een ♀, geringd op 27 December 1929 werd de prooi van een torenvalk, althans werd den 28 Juni 1930 op Ockenburg te Loosduinen (den Haag) 52° 4' N, 4° 15' O., een torenvalk-braakbal gevonden, die het betreffende ringetje inhield.
7. een ♂, geringd op 22 October 1928, teruggevangen met gebroken vleugel en opgekooid eind Maart 1931 te Gent, België, 51° 3' N, 3° 43' O.
8. een juv. ♂, geringd op 4 Juli 1930 werd op 30 September 1930 gevangen te Ganshoren, Brussel, België, 50° 50' N, 4° 22' O.

No. 7 bevond zich op den voorjaars trek eind Maart nog in België, waar het mogelijk overwinterd had en No. 8 belicht in verband met No. 1 en 2 het begin van den trek en den op 30 Sept. reeds afgelegden weg.

9. een ♂, geringd op 5 April 1930, teruggevangen op 28 October 1930, te Schelle op 10 K.M. ten Z. van Antwerpen, België, 51° 7' N, 4° 26' O.
10. een ♀, geringd op 18 April 1929, teruggevangen op 4 November 1930 te Hèvermont-lez-Dolhain, 5 K.M. ten O. van Verviers, België, 50° 36' N, 5° 57' O.

Deze beide laatste terugvangsten werden in Le Gerfaut (1930, 4, p. 164) besproken: Aangenomen, dat herfsttrek in Z. W. en voorjaars trek in N. O. richting verloopt, werd uit het feit, dat deze beide trekwegen in het 1ste geval 90 K.M. en in het 2de geval 200 K.M. uit elkaar liggen, verondersteld, dat de punten van uitgang zeer ver Noordelijk en wellicht in Scandinavië konden liggen.

Een soortgelijk is het voorlaatste in het vorig Jaarverslag vermelde geval:

Wassenaar, 28 Maart 1929 — Sprimont, prov. Luik, 27 October 1929, waarbij de afstand van heen- en terugweg iets minder dan 200 K.M. zou bedragen. Ook hiervoor zou als plaats van oorsprong dus hetzelfde moeten gelden. De uiterste plaatsen van najaars-terugvangsten in België, van te Wassenaar in datzelfde najaar geringde vogels, dus Belgische plaatsen van één trekweg, te weten: Blankenberghe, St. Gillis (Dendermonde), Ganshoren (Brussel) en Oosthoven liggen echter zelf ook al bijna 150 K.M. (in O. L. gemeten) uiteen. Wanneer men verder bedenkt hoezeer biotoop en klimaat den te volgen trekweg kunnen beïnvloeden, waarop in de jaarverslagen reeds herhaaldelijk gewezen werd, dan moeten ons onderstellingen als de bovenstaande te schematisch en onwaarschijnlijk voorkomen. Zeker moet erkend worden, dat de trekwegen van heen- en terugreis verschillend kunnen zijn, maar ook daarom schijnt ons de mogelijkheid, dat de betreffende vogels op 5 en 18 April in hun broedgebied zouden zijn aangekomen, niet uitgesloten.

Passer domesticus domesticus (L.) — Huismusch.

Een terugvangst luidt: ¹⁾

een ♂, geringd als juv. vogel op 10 October 1930, doodgevonden op 22 April 1931 in een tuin in den Haag.

In het Jaarverslag 1927/28 werd er reeds op gewezen, dat van deze soort in de duinstreek in den herfst een zekere trekbeweging werd waargenomen en verondersteld, dat dergelijke vogels in de stad gingen overwinteren. Deze terugmelding maakt de geuite veronderstelling waarschijnlijker. Thienemann maakt in zijn boek „Vom Vogelzuge in Rossitten”, Neudamm, 1931, p. 132—133, ook duidelijk gewag van het trekken van huismusschen.

Serinus canarius serinus (L.) — Europeesche Kanarie.

Nadat reeds te voren 9 April '30 een ♂ was waargenomen, dat alleen was, verscheen er even-

1) Zie noot 1 op p. 28.

zoo onverwacht op 7 November uit het O. weer een ♂, dat geringd werd. Het kwam evenals het vorige alleen aanvliegen en verraadde zijn aanwezigheid reeds door de loktoonen onder het aanvliegen geuit.

Dit vogeltje, dat bij de vinkers in Zuid-Holland bekend is onder den vreemden naam van „IJsland's sijsje" werd in de laatste 25 jaar sporadisch op de vinkenbanen in de duinstreek gevangen. In België vermeldt Le Gerfaut geregeld zijn aanwezigheid op den trek.

In het Journal f. Ornithologie (74, 1926, 4) beschrijft E. Mayr het voortdringen dezer soort in

foto Koch.

Fig. 1. Europeesche Kanarie.

Europa vanuit het Z. en Z. O. en de mogelijke oorzaken daarvan. (met bijvoeging van kaarten) Sedertdien heeft de uitbreiding naar het N. niet stilgestaan en broeden werd in Duitschland boven het meest N. door Mayr aangegeven punt vastgesteld te Cismar en Kiel en in Denemarken (voor het eerst) op het eiland Alsen en te Krusau ¹⁾.

Ook in Nederland moet Mayr's lijn, die over Z. Limburg gaat naar het N. en het W. worden verschoven (1927 Velp, 1929 Wageningen) ²⁾.

Het gevangen ♂ werd voor enkele dagen mee naar huis genomen, alvorens het geringd los te laten. Merkwaardig was dat het 3 dagen na de vangst (in November!) in de kooi op vollen zang was. Deze zang bestaande uit één strophe van een reeks aan- en dooreengevlochten (trie-tsjiet-sjerie-tierrie-ksjie-sjerie-tsjirrie-wietsjerie-enz.) geluidjes, die op één toonhoogte niet zeer luid doch zeer haastig wordt voorgedragen, kan nog het best met den zang van den grauw-gors vergeleken worden. Weliswaar doen verschillende loktoonen aan een kanarie denken, maar de eigenlijke zang verschilt zoozeer van

dien van den wilden kanarie — *Serinus canarius canarius* (L.) der Kanarische eilanden, de Azoren en Madeira, (welks gezang naar Bolle (Brehm), Murr, Hartweg en Hartert met zijn reine fluit- en roltoonen en zijn trillers goed vergelijkbaar is met dat van den kooikanarie), dat men zich ten zeerste moet verbazen, dat de systematiek tusschen *serinus* en *canarius* slechts een subspecifiek verschil maakt.

Men denke in dit verband eens aan: *Turdus phil. philomelos* en *T. ph. clarkei*, *Erithacus rub. rubecula* en *E. rub. melophilus* en tal van andere weinig verschillende vormen.

Stadler heeft in zijn Vogeldialekt ³⁾ hierop zéér den nadruk gelegd en volgens zijn meening zouden eerder de verschillende gorzen, „sprosser" en nachtegaal en de rietzangers, wegens hun

1) cf. Orn. Mon. Ber. 1931, 2 en 4, p. 57 en 117.

2) cf. Ardea, 16, 1927, p. 144 en 18, 1929, p. 189.

3) H. Stadler, Alauda, Série 1, 2e Année, 1 Suppl., p. 46, 47.

JAARVERSLAG 1930/1931 VAN HET „RINGSTATION WASSENAAR” 59

verwant gezang vormen van één soort moeten zijn, dan de wilde kanarie en de „Girllitz” en eindigt met te zeggen: das Beispiel Girllitz-Kanarienvogel lässt von der Forschung späterer Zeiten allerlei Ueberraschungen in dieser Frage erwarten.

Chloris chloris chloris (L.) — Groenling.

Van de 266 geringden zijn 159 ♂♂ en 107 ♀♀. Evenals verleden jaar werden in elke maand groenlingen gezien en gevangen. In September en begin October aasden zij, dikwijls in het gezelschap van (jonge) huismusschen op de zaden van het Slangenkruid (*Echium vulgare*) en bepaalde gezelschappen konden dagelijks op dezelfde plekken worden aangetroffen. In de 2de helft van October en in November waren ze op bepaalde dagen en wel doortrekkend aanwezig, hetgeen eveneens in December het geval was. In den winter werden slechts enkele ex. gezien en gevangen, zoo ook in Maart, terwijl eerst in April weer meer doortrekkende vogels waargenomen werden.

4 terugmeldingen werden bekend: ¹⁾

1. een ♂, geringd op 2 December 1930 werd op 10 December d.a.v. toevallig geschoten te midden van een groep musschen in een boom te Wissenkerke (Z.), 51°35'N. 3°46'O.

Deze vogel had dus in 8 dagen ruim 73 K.M. in Z. W. richting afgelegd, of gem. ruim 9 K.M. per dag. Groenlingen trekken gewoonlijk niet over groote afstanden, daarom is de terugvangst van een op 2 Juni 1928 te Haastrecht (Z. H.) als nestjong geringde vogel in begin Mei 1929, te Thenay, Loire et Cher, Frankrijk, ²⁾ bijzonder vermeldenswaard. Het betreft hier bovendien klaarblijkelijk een vogel, die niet naar zijn geboorteplaats terugkeerde, maar zich in een nieuw domicilie had gevestigd.

2. een ♀, geringd op 27 December 1930, werd op den najaarstrek van 1931 in de omgeving van Harderwijk, Ermelo of Putten gevangen, ± 52°18'N. 5°37'O.
3. Van een ♂, geringd op 18 October 1930, werd op 9 April 1931 de ring teruggevonden in een braakbal van een ransuil te Loosduinen (den Haag), 52°4'N. 4°15'O.
4. Van een ♂, geringd op 1 December 1930, werd op 10 April 1931 de ring teruggevonden in een braakbal van een ransuil op de Beer aan den Hoek van Holland, 51°58'N. 4°7'O.

Natuurlijk kunnen uit No. 3 en 4 geen gevolgtrekkingen gemaakt worden, wat betreft verblijf en tijd, doch vergemakkelijkt de gevonden ringen de determinatie der onderzoekers.

Emberiza citrinella citrinella L. — Geelgors.

Op den herfsttrek werden 24, als overwinterend 2 st. op 21 Dec. en op den voorjaarstrek 21 st. genoteerd, die meestal alleen werden gezien, enkele malen 2 bijeen. De laatste herfstvogels kwamen op 18 Nov., de eerste voorjaarsvogels op 19 Maart voor. Op 21 Maart werden 6 ex. gevangen, voor deze soort een zeer hoog aantal, terwijl op 3 April een ♂ zingende werd gehoord, hetgeen in dit terrein slechts zeer zelden plaats heeft.

Van de 25 in totaal geringden waren 18 ♂♂ en 7 ♀♀.

Emberiza hortulana L. — Ortolaan.

De waarnemingstijd van dezen vogel was zeer beperkt en duurde slecht van 29 Aug. tot en met 27 Sept. In dien tijd werden 10 vogels gezien, waarvan er 8 geringd werden en wel 6 ♂♂ en 2 ♀♀. De in de tabel in Mei opgegeven vogel was een lokvogel, die pas toen werd losgelaten.

Bij de baan werd de vogel slechts in de vroegste morgenuren gezien en slechts een enkele maal later op den morgen zoo b.v. op 11 Sept., toen het mistig weer was en er 1 omstreeks 10 u. 30 verscheen. Eenmaal in de omgeving, pleegt de ortolaan zich zeer onopvallend te gedragen en kan tijden lang in het ruigte stil blijven zitten; de lokvogel roept niet meer en men twijfelt of hij soms niet ongezien is weggevlogen. Begeeft men zich dan naar de plek in kwestie in de hoop hem op te drij-

1) Zie noot 1 op p. 28.

2) cf. E. D. van Oort, Zoöl. Mededeelingen, 13, 1930, 3—4.

ven, dan ziet men hem vaak niet, totdat hij plotseling vlak voor de voeten opvliegt. Ook van bevrijde lokvogels viel mij de neiging op, om losgelaten, zich zoo spoedig mogelijk in beschermend struikgewas te verbergen en niet weer te voorschijn te komen, geheel in tegenstelling met geelgors rietgors en andere vinkachtige vogels.

Tot nu toe namen wij op den voorjaarstrek nog geen ortolanen waar.

Emberiza schoeniclus schoeniclus (L.) — Rietgors.

Van de 29 geziene herfstvogels werden 6 st., van de 11 voorjaarsvogels 8 st. geringd, in totaal 14 st. en wel 5 ♂♂ en 9 ♀♀. Tusschen 17 Oct. en 15 Maart werden geen rietgorzen waargenomen. Opvallend is, dat van de voorjaarsvogels steeds een zooveel grooter percentage gevangen kon worden, dan van de najaarsvogels (cf. vorige Jaarverslagen).

Plectrophenax nivalis (L.) — Sneeuwgorz.

Deze vogels werden in October op 2 en in November op 7 data gezien (grootste aantal van 16 op 4 Nov.). Een groep van 8 overwinterde op een braak liggend veld tegen Scheveningen aan. In de wintermaanden waren er weinig in de buurt van de baan, doch zonder lokvogel worden ze niet gevangen en ontgaan ook licht aan de waarneming. Het laatst werden 2 st. N. O. waarts op 19 Maart gezien.

Jynx torquilla torquilla (L.) — Draaihals.

Komt in de duinstreek in zeer gering aantal doortrekkend in beide trektijden voor. Nadat in het voorjaar een roepend ♂ op 13 Mei was gezien, werd op 20 Aug., 6 Sept. en 26 Sept. nog telkens 1 st. gezien, waarvan 2 werden geringd.

Vroeger broedde de vogel in Zuid-Holland (o.a. bezit K. 2 ova-Juni, 1910, Warmond en constateerde B. in 1913 een broedgeval in de Scheveningsche Boschjes, den Haag), doch is zulks in de laatste jaren niet meer vastgesteld kunnen worden. Ook in andere broedgebieden heeft dit wisselen (resp. verminderen en verdwijnen?) plaats, zoo b.v. in Oranje-Nassau-Oord nabij Renkum, waar in 1923 9 broedparen waren, die telken jare in aantal verminderden en in 1928 géén, terwijl tevens het totale aantal broedparen, van andere gecontroleerde terreinen meegerekend, van 14 in 1923 tot 4 in 1928 terugliep ¹⁾).

Turdus pilaris L. — Kramsvogel.

Slechts 1 ex. kon worden bemachtigd en geringd. Eerst op 25 Oct. werd het 1ste ex. gezien en verder werden in de herfst- en wintermaanden slechts een zeer gering aantal waargenomen, meest nog in de buurt van de baan op bessen azend. De laatste Februaridag bracht koude met flinke sneeuwbuien en een sneeuwlaag bedekte 3 dagen lang de velden. W. en O.-N. O. winden wisselden elkaar af, totdat op 6 en 7 Maart bij stormachtigen O.-N. O. wind de nachttemperatuur daalde tot -9° C., welke weersgesteldheid bleef aanhouden tot 11 Maart. Toen werden het eerst op 10 Maart bij Katwijk en Scheveningen groote massa's koperwieken en kramsvogels in Z. W. richting doortrekkend gezien, welke doortrek op 11 over Meyendel heenkomend culmineerde. Nadat het 's morgens te $9\frac{1}{2}$ u. zwaar gesneeuwd had, werd aldaar in den namiddag een aantal door-, „rusherde” vogels gezien, dat op 10—14.000 st. werd geschat ²⁾).

Deze invasie was bij den Haag langs den heelen binnenduinrand merkbaar: Meyendel, de glooiingen langs het Ververschingskanaal, de Boschjes van Poot en Pex, Meer en Bosch, Ockenburg enz. waren ineens vol kramsvogels, alwaar zij weken lang verbleven.

1) cf. Jaarverslagen van de Ornith. Afd. v. d. Plantenz. Dienst, Wageningen.

2) In Basel (cf. der Ornith. Beobachter, 28, 1931, 7) werd op 7 Maart 1931 ditzelfde verschijnsel in zeer grooten omvang waargenomen en verschillende opstellen worden aan dezen „Rückzug” of „retromigration” gewijd. De vogels, vooral piepers, leeuweriken, lijsters, vinken, kraaien, spreuwen, kwikstaarten en kieviten onderbraken vanwege vorst en sneeuw hun N. O. trek en koersten weer naar Z. W. Een groot aantal kwam daarbij van gebrek om.

JAARVERSLAG 1930/1931 VAN HET „RINGSTATION WASSENAAR” 61

In de buurt van de baan werd de volgende dagen weinig meer van hen opgemerkt. Op 6 dagen in Maart en 2 in April (het laatst op 20) werden van 1—20 st. gezien, 5 maal in N. O. richting koersend. Op 5 Mei werd in Meyendel nog een ex. van den grond opgejaagd, het vloog „sjekkend” weg, viel weer spoedig in de struiken en maakte in het geheel niet den indruk van op trek te zijn.

Turdus philomelos subsp. — Zanglijster.

Anders dan vorige jaren werd dit seizoen een duidelijke hersfhtrek genoteerd. Reeds begin September vielen groote groepen azende vogels op, terwijl eind September en begin October op verscheidene dagen een min of meer geregelde trek viel waar te nemen, waarbij de vogels meestal tegen den wind optrokken, terwijl zij dit ook bij O. of N. O. wind volhielden, waardoor zij tot die vogels te rekenen zijn, die af en toe het verschijnsel van „verkeerden trek” vertoonen.

Vreemde data voor zang waren: 31 Augustus (volop) en 1 December (kort).

Turdus musicus L. — Koperwiek.

De eersten vertoonden zich op 2 Oct., op 25 had plotseling een geweldige doortrek naar Z. W. plaats en werden bossen gezien, zooals men het anders slechts van spreuwen gewend is. Deze begonnen tegen 10 u. 15 te verschijnen en er werden ruim 2400 st. in 16 groepen genoteerd. Ook in den namiddag waren in het naburige Meyendel nog wolken opvliegende op bessen azende vogels te zien. Zwakke trek had nog plaats op 27 en 28 met resp. 66 en 179 ex.

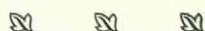
Daarna slechts af en toe zeer enkele ex., totdat op 11 Maart in de koudeperiode na een stevige sneeuwbuï weer een zeer sterke „winterrush” naar Z. W. plaats had gemengd met kramsvogels.

Turdus torquatus torquatus L. — Beflijster.

Evenals vorige jaren werden deze vogels uitsluitend op den voorjaartrek gezien en wel tusschen 12 en 24 April op 6 dagen een aantal wisselend van 1 — 8 st.

(Wordt vervolgd).

J. P. BOUMA, L. J. KLEIJN en Dr. J. C. KOCH.

VRAGEN EN KORTE MEDEDEELINGEN.

Zomerkampen 1932 van de Nederlandsche Jeugdbond voor Natuurstudie. Evenals ieder jaar organiseert de N.J.N. in het komend seizoen voor haar leden eenige kampen, die, zooals van zelf spreekt, allen gehouden worden in een streek, die voor jonge natuurliefhebbers zeer de moeite waard is.

Voor hen, die nog nooit een N.J.N.-kamp meegemaakt hebben wordt het Eerste (25 Juli—3 Aug.) en het Tweede (6 Aug.—15 Aug.) Novietenkamp gehouden te Kotten bij Winterswijk. Voor degenen, die reeds een of meer N.J.N.-kampen hebben bijgewoond, is het Eerste (25 Juli—5 Aug.) en het Tweede (5 Aug.—15 Aug.) Geulkamp bij Mechelen in Zuid-Limburg bestemd.

Alle nadere bijzonderheden over deze kampen zijn te vinden in het Kampboekje van de N.J.N.; terwijl eventuele inlichtingen gaarne worden verstrekt door de secretaresse van de Kampcommissie, Mej. J. JONKER, „Blonde Duinen”, Noordwijk aan Zee.

De Zweedsche kornoelje geëerd. De gemeente Vries is op het aardige denkbeeld gekomen, om de zeldzame plant, die daar in ons land voor het eerst gevonden is en op nog maar twee andere plaatsen in Nederland voorkomt in haar wapen te verwerken. Nu is dan ook de fraaie bloeiwijze uitermate geschikt voor hoofdmotief in een randversiering. Alle floristen zullen wel met mij willen meedoen om deze Drentsche gemeente te bedanken voor haar aardige attentie.

JAC. P. TH.

